

законі наявні недоліки, які ускладнюють кримінально-правову кваліфікацію дій винних осіб, а також відсутні надійні механізми правового захисту осіб на яких покладено обов'язок виконання наказів. Разом з тим проблематика управлінських відносин, розуміння наказу, порядку його виконання, ознак законності наказу також потребують подальшого детального дослідження, у тому числі й з урахуванням зарубіжного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Навроцький Д. Наказ у військовій сфері як обставина, що виключає злочинність діяння / Д. Навроцький // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 111–115. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
2. Панов М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) / Панов М.І., Касинюк В.І., Харитонов С.О. – Х.: Харків юридичний, 2016. – 172 с.
3. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/548-14>
4. Кримінальне право України (Г.В. Андрусів, В.В. Бенківський); за ред. П.С. Матишевського. 1997–512 с.

Рахманов М.О.

студент,

Науковий керівник: Корецький С.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Київський національний університет культури та мистецтв

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА СПОСОБИ ЇЇ ЗАПОБІГАННЯ

У наш час проблема злочинності неповнолітніх залишається актуальною не тільки для України, але й для всього суспільства в цілому, яке намагається знайти та виробити ефективні, а разом з тим гуманні заходи профілактичного впливу і боротьби з цим небезпечним явищем. Ефективність цієї боротьби залежить не тільки від тієї уваги, яка приділяється державою і суспільством проблемам покоління, що підростає, а і від досягнень кримінально-правової науки, яка глибоко вивчає підліткову злочинність і створює на цій основі рекомендації для попередження її подальшого зростання [1, с. 208].

Явище злочинності неповнолітніх за своїм змістом являє собою кримінальну активність дітей віком від 11 до 18 років. Характер і спрямованість кримінальної активності неповнолітніх зумовлюється несприятливими умовами формування й розвитку їх особистості в підлітковий період, віковими особливостями мотивації, способом життя, а також впливом осіб, які мають кримінальний досвід. Ну думку професора Головкина Б.М. неповнолітні стають на шлях вчинення злочинів з чотирьох основних причин: перша – їх втягують у злочинну діяльність дорослі особи, які мають кримінальний досвід; друга – через заборонену (протиправну) поведінку діти

в ігровій чи протестній формі самовиражаються, спотворено реалізують право на самостійність; третя – вчинення злочинів являється захисною реакцією на соціальну безпорадність, відчуття покинутості, невизначеність і страх перед майбутнім; остання – злочинна поведінка виступає засобом пристосування до складних умов життя, боротьби за виживання у будь-який спосіб [2, с. 205].

Значну увагу вивченню проблем злочинності неповнолітніх приділяв О.Ф. Кістяківський, який у своїй монографії «Молоді злочинці й установи для їх виправлення, з оглядом російських установ» зазначив, що причина вчинення неповнолітніми злочинів більше не в них самих, а поза ними, оскільки, неповнолітні є тільки безглуздими й несвідомими засобами, за допомогою яких виражає себе злочинність оточуючого їх середовища. Також, учений називає три причини злочинів малолітніх: «розбещеність батьків значної кількості цих дітей», «повне нехтування моральним і розумовим вихованням, навчанням малолітніх і відсутністю нагляду за їх поведінкою», «убогість і незадоволення найнасущніших потреб» [5, с. 7].

Що стосується державної політики щодо неповнолітніх злочинців, то, на думку О. Ф. Кістяківського, існує три положення, які можуть бути засвоєні державою стосовно малолітнього: або держава може визнавати малолітніх неосудними та залишати їх на сваволю долі; або вона може визнавати частину їх осудними й ув'язнювати; або ж держава повинна визнати себе зобов'язаною їх виховувати. Оскільки перше і друге положення лише будуть пасивно підвищувати рівень злочинності, залишається, писав він, визнати третє положення як єдине розумне. Таким чином, О. Ф. Кістяківський вважав, що держава зобов'язана вживати позитивні й раціональні заходи для освіти, виховання і виправлення малолітнього злочинця [1, с. 214].

За чинним законодавством кримінальній відповідальності підлягають неповнолітні з 14 до 18 років. Проте у дійсності розміри поширення явища злочинності неповнолітніх характеризуються самою кримінальною реальністю, що об'єктивно утворилася у зовнішньому оточенні неповнолітніх та набула закономірного характеру. Як свідчить практика, то діти починають вчиняти правопорушення і суспільно небезпечні діяння, як правило, з одинадцяти років. За вчинення протиправних діянь, за які чинним Кримінальним кодексом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі строком більше 5 років, неповнолітні правопорушники поміщаються до приймальників-розподільників для дітей. Частина з них за рішенням суду направляється до спеціальних навчально-виховних закладів. Так, за даними Держкомстату України, в приймальниках-розподільниках для дітей у 2000 р. за вчинення суспільно небезпечних діянь утримувалось 754 особи у віці від 11 до 14 років, у 2005 р. їх кількість майже вдвічі зменшилась і становила 443, у 2010 р. – 90, 2011 р. – 97, 2012 р. – 88, 2013 р. – 52, 2014 р. – 21 особа [3, с. 49]. Зазначена вище статистика враховує лише кількість неповнолітніх, які вчинили тяжкі і особливо тяжкі злочини до досягнення віку кримінальної відповідальності.

Про рівень кримінальної активності неповнолітніх у масштабах держави свідчать відомості про неповнолітніх, які перебувають на обліку в органах кримінальної міліції у справах дітей. Як впливає з офіційних джерел, у

2000 р. на такому обліку перебувало 39 806 неповнолітніх, у 2005 р. – 41 506, 2010 р. – 20 267, 2011 р. – 16 971, 2012 р. – 14 213, 2013 р. – 8 308, 2014 р. – 5 232 правопорушників. Віковий розподіл поставлених на профілактичний облік правопорушників приблизно такий: 6–10 років – близько 2 %, 11–13 років – 16 %, 14–18 років – 82 % [2, с. 206]. На основі цих даних можна зробити висновок, що за період 2010–2014 рр. встановилася стійка тенденція до зниження кримінальної активності неповнолітніх в Україні.

По-перше, це зумовлюється введенням в Україні з 2010 р. нової державної політики у сфері захисту прав дітей. З метою належного виконання Україною міжнародних зобов'язань було розроблено Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх. Її особливість полягає у зміні стратегії поводження з дітьми, які потрапили у конфлікт із законом.

По-друге, зниження рівня злочинів, вчинених неповнолітніми, пояснюється також зміною структури інтересів та способу життя сучасного покоління дітей. Життя і діяльність підлітків поступово переміщується з вулиці у віртуальний простір. Інтернет знеособив спілкування, зробив його анонімним, сформував новий тип суспільних відносин та цінностей, які поки що не захищені кримінально-правовими заборонами. Одночасно, у сучасних підлітків значно розширився діапазон небезпечної поведінки, що формально не підпадає під дію Кримінального кодексу.

По-третє, контингент неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом, втратив колишню стратифікацію за соціальним походженням. Нині кримінальна поведінка однаково притаманна як дітям, сім'ї яких опинилися у тяжких життєвих обставинах, так і вихованцям формально благополучних сімей. У сучасних дітей не сформовані моральні бар'єри, немає чіткої межі дозволеної й недозволеної поведінки [2, с. 208–209].

Тому, окрім встановлення відповідальності неповнолітніх за вже вчинені злочини досить важливим є питання запобігання злочинності неповнолітніх. Цьому значну увагу приділяє професор Кальман О.Г., який вважає, що одним із найважливіших етапів протидії злочинності неповнолітніх є її рання профілактика. Подальші етапи – безпосередня профілактика, профілактика на час передзлочинної поведінки й профілактика рецидиву спрямовані на те, щоб: оздоровити середовище і надати допомогу неповнолітнім, які опинилися у несприятливих умовах життя і виховання ще до того, як вони негативно позначаються на поведінці цих осіб (етап ранньої профілактики); не допустити становлення неповнолітніх на злочинний шлях і забезпечити виправлення осіб з уже значним ступенем дезадаптації, які вчиняють правопорушення незлочинного характеру (етап безпосередньої профілактики); створити умови для виправлення осіб, які систематично вчиняють правопорушення, що свідчить про вірогідність вчинення злочину у найближчому майбутньому (етап профілактики передзлочинної поведінки); попередити рецидив підлітків, які раніше вчиняли злочини (профілактика рецидиву) [4, с. 292].

Основними завданнями профілактичної діяльності є активізація профілактичної роботи з метою запобігання правопорушенням у дитячому середовищі. З метою зменшення рівня злочинності серед неповнолітніх в Україні у 2005 році було зніційовано проект «Стратегії міліції щодо

профілактики підліткової злочинності в Україні». Це трьохрівнева модель, що втілюється за фінансової підтримки Швейцарської агенції з розвитку та співробітництва та має на меті проведення профілактики злочинності неповнолітніх. Це здійснюється за допомогою підвищення потенціалу органів внутрішніх справ, розробки та введенні комплексної моделі роботи в громаді, удосконалення законодавчої бази та удосконалення взаємодії державних органів, а також інших установ між собою для досягнення ефективного результату. Зараз реалізація завдань проекту здійснюється в 4-х пілотних регіонах – Дарницькому районі м. Києва, м. Жмеринка та Жмеринському районі Вінницької області, м. Івано-Франківськ та м. Вінниця [6, с. 44–45].

Злочинність неповнолітніх, попри зменшення кількості вчинюваних злочинів за останні роки, залишається дуже гострою проблемою на фоні іншої злочинності. Наразі стан злочинності неповнолітніх в Україні характеризується підвищенням корисливої мотивації, зумовленої тяжкими життєвими обставинами та боротьбою за виживання в агресивному середовищі, зростанням рівня вуличного насильства у містах, схожістю різних форм злочинної поведінки, збільшенням частки повторності та рецидиву, втягненням неповнолітніх у злочинну діяльність їх батьками, близькими родичами та іншими особами, які мають кримінальний досвід. Неповнолітні правопорушники все більше орієнтовані на заволодіння грошовими коштами і високоліквідним майном широкого господарського призначення. Однак при цьому їх злочинна поведінка переважно носить нестійкий характер. Для запобігання вчинення злочинів неповнолітніми, а також вчинення ними їх у майбутньому повинна здійснюватися профілактична діяльність, яка має постійно вдосконалюватись та відповідати сучасності.

Список використаних джерел:

1. Харитонova О. В. Кримінально-правові погляди О. Ф. Кістяківського: наукова спадщина та її значення для сучасних кримінально-правових досліджень : монографія / О. В. Харитонova. – Х. : Право, 2010. – 252 с.
2. Головкін Б.М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема. – Проблеми законності : зб. наук. праць / відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2016. – Вип. 133. – 282 с.
3. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: зб. статей / від. за вип. О. О. Кармазіна. – Київ : Держкомстат України, 2015. – 78 с.
4. Проблеми протидії злочинності : підручник / [Кальман О. Г., Козьяков І. М., Куц В. М, Лизогуб Б. В., Мірошніченко С. С., Подільчак О. М., Толочко А. М., Туркот М. С.] ; за ред. проф. О. Г. Кальмана. – Х. : Вид-во ТОВ фірма «Новасофт», 2010. – 352 с.
5. Кистьяковский А. Ф. Молодые преступники и учреждения для их исправления, с обозрением русских учреждений. – К.: Унив. тип., 1878. – 178 с.
6. «Відновне правосуддя в Україні» – щоквартальний бюлетень, за гол. редакцією Каневської. – випуск № 2 (10) '2008. – 96 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uccg.org.ua/bulletin/ Full/ Vol. 2 \(10\).pdf](http://uccg.org.ua/bulletin/ Full/ Vol. 2 (10).pdf)